

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Literatuur

FREUD, S. (1933). Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse (XXXIV). *Gesammelte Werke* xv (p. 1-197). Frankfurt am Main: S. Fischer.

Noten

- 1 In het Belgische tijdschrift *Klinische Psychologie* vindt u een uitgebreid *compte rendu* van dit boek van mijn hand: 'Een Frans Zwartboek van de psychoanalyse', jrg. 36, juni 2006, 83-91.
- 2 Zie voor deze kwestie: F. Schalkwijk (2006), *Dit is psychoanalyse*. Amsterdam: Boom, deel v, en met name p. 296-302.

Een kijk vanuit de praktijk

Bespreking van

Frans Schalkwijk (2006). *Dit is Psychoanalyse — Een inleiding tot de geschiedenis, theorie en praktijk van de psychoanalyse*. Amsterdam: Boom. ISBN 90 8506 242 x, 359 pp., €28,50

GUY VERBRUGGEN

Schalkwijk schrijft een breedhoekboek over en voor ons vakgebied. Het is geschreven voor lezers die de analytische klok hebben horen luiden en willen weten waar de klepel hangt.

Het eerste deel, *Opmaat*, is bedoeld om thuis te raken in de analytische wereld. Het gaat — meteen vertrekkend vanuit een klinisch voorbeeld — over de afkeer en fascinatie die het woord 'psychoanalyse' opwekt, over de lusten en lasten van het verleden, over conflicten en compromissen. Ook worden belangrijke begrippen, onder andere oedipuscomplex, penisnijd, bindingsangst, narcisme, schuld en schaamte toegelicht vanuit praktijkgerichte, levens-echte scenario's.

Deel 2 gaat over de geschiedenis van de

psychoanalyse. Schalkwijk schetst een beeld van Freud zonder idealisering of hagiografie, met oog voor detail en voor het gewoon menselijke, maar tegelijkertijd met een brede situering. De droomduiding, de eerste gevalsbeschrijvingen en de psychoanalytische techniek worden beschouwd in hun historische context. Het gaat over het heilig vuur van de eerste Weense jaren in de woensdagavondkring ten huize Freud en het stilaan groeien van een internationale beweging met de nodige ruzies en intriges. Belangrijke dissidenten zoals Adler, Jung, Fromm en Lacan komen aan bod en worden goed getypeerd en geplaatst. Ook de geschiedenis van de Vereniging en het Genootschap wordt nog eens uitvoerig uit de doeken gedaan. Aan geschiedenisboeken in Nederland geen gebrek (*Freud en Nederland, Psychoanalyse en Nederland, Freud in Nederland*): een luxe die Vlamingen niet kennen.

In deel 3 bespreekt Schalkwijk vertakkingen en nieuwe trends binnen de psychoanalyse. De Engelse traditie met zijn drie groepen, freudianen, kleinianen en 'independents', komt kort in beeld. Amerika wordt getypeerd via de dualiteit egopsychologie en afweermechanismen versus zelfpsychologie met de nadruk op het narcisme en zijn lotgevallen. De nieuwere hoofdstroming, de intersubjectieve psychoanalyse, krijgt hier maar een erg bescheiden plaats. Ogden of Akhtar, belangrijke namen in de intersubjectieve visie, worden bijvoorbeeld nergens genoemd. De gehechtheidstheorie wordt duidelijk gesitueerd als de nieuwe trend. Schalkwijk waarschuwt ons meteen ook: zo een hype of hausse mag de aandacht niet te veel afleiden van de psychoanalytische essentie (onbewuste-conflict-overdracht). Deel 4 laat ons de praktijk zien via een levensechte schets van een psychoanalyse en een psychoanalytische psychotherapie. Aan de hand van intakegegevens, indicatiecriteria en het proces dat de cliënt doormaakt worden heel wat begrippen klinisch duidelijker. We volgen als het ware vanuit de eerste hand, vanuit de gegevens van de

cliënt en de mijmeringen van de therapeut, wat er kan, mag, moet of zal gebeuren in een therapie of analyse.

Verschillende varianten komen kort aan bod: kortdurende psychotherapie, groeps-, partnerrelatie- en gezinstherapie. Opvallend vind ik dat milieutherapie hier niet als een aparte variant wordt vermeld. Toch mag men het belang van deze vorm van toegepaste psychoanalyse voor intramurale patiënten niet onderschatten.

Deel 5, wetenschap en psychoanalyse, brengt verschillende onderwerpen samen. Psychoanalyse en cultuur gaat over sublimatie, over wat psychoanalyse enerzijds, teksten en muziekstukken anderzijds van elkaar kunnen leren. Ook onderzoeksgegevens worden hier kort belicht. Over analyzanten is een groot aantal gegevens voorhanden. Meten waar het in een psychoanalyse over gaat (begripsonderzoek) en wat er gebeurt (procesonderzoek) en verandert (effectonderzoek) zijn heel verschillende zaken. Schalkwijk spreekt over de grote inhaalslag die de psychoanalyse nog moet maken.

Belangrijk is dat ook kritiek op de psychoanalyse van wetenschappers met zeer uiteenlopende achtergronden expliciet aan bod komt. Schalkwijk schrijft over Freuds missers, maar ook over wetenschapstheoretische bedenkingen, met de nodige kritiek op Grünbaum. Maatschappijkritische opmerkingen vanuit het feminisme en de antipsychiatrie vervullen het beeld.

In de komende jaren zijn volgens Schalkwijk drie belangrijke thema's aan de orde: het imago van de psychoanalyse (hoe voldoen aan de logica van de markt die snelheid en omzet eist?), haar organisatie als beroepsgroep (waarom de krachten niet bundelen?) en haar theoretische ontwikkeling. Zo zien we in dit boek het verleden, het heden en de toekomst van de psychoanalytische praktijk duidelijk in beeld gebracht. Dit boek gaat vooral ook over de 'psychopathologie van het alledaagse leven', valt soms 'met de bank in huis'. Psychoanalyse speelt zich niet enkel af op een bank/divan

of zetel (de imposante kleurrijke zetel op de omslag ten spijt), maar doorkruist ons leven voortdurend. Waarom houden wij ons bijvoorbeeld bijna allemaal aan regels? Wat is sublimatie bij Picasso en bij het voetbal? Hoe zit het met de varkens van Delvoye? Opvallend vind ik de zo duidelijke definities: nergens vond ik sublimatie en jouissance zo helder omschreven als hier. Dat is een algemeen kenmerk van dit boek, het blijft helder en direct. Schalkwijk doet niet ingewikkeld, weet juist moeilijke zaken met weinig woorden te verduidelijken, te ont-wikkelen.

Door de brede hedendaagse oriëntatie en de heldere omschrijvingen is dit boek belangrijke lectuur voor alle psychoanalytisch geschoolden. En vooral ook de geïnteresseerde leek zal in dit boek een duidelijke visie vinden over psychoanalyse, veel voorbeelden en geen platitudes. Wie was nu eigenlijk Fromm of Anna O., hoe staat het met de Rorschach in de eenentwintigste eeuw? Schalkwijk beschrijft het klaar en duidelijk.

Hopelijk groeit die groep geïnteresseerden als men dit boek de brede introductie geeft die het ruimschoots verdient. Ik zou het in elk geval voor alle jonge menswetenschappers als studieboek willen aanbevelen. Te veel jongeren weten nauwelijks wat psychoanalyse is of lopen rond met een clichébeeld daarover. Ik zou hun graag dit up-to-date praktijkboek voorleggen als antidotum.

Dit boek leest als een goede roman; het zet aan tot zelfreflectie, het laat zien dat er helemaal geen esoterie of vakjargon nodig is om toch helder te schrijven over psychoanalyse. Schalkwijk verdient een pluim, hij weet wat schrijven is.

Een enkel minpunt: sommige namen (ik noemde al Ogden en Akhtar) mis ik wel in dit boek. Over de Franse situatie schrijven zonder bijvoorbeeld ergens Dolto te noemen vind ik raar. Nederlandse auteurs centraal stellen en Groen noch De Blécourt vermelden vond ik verrassend.